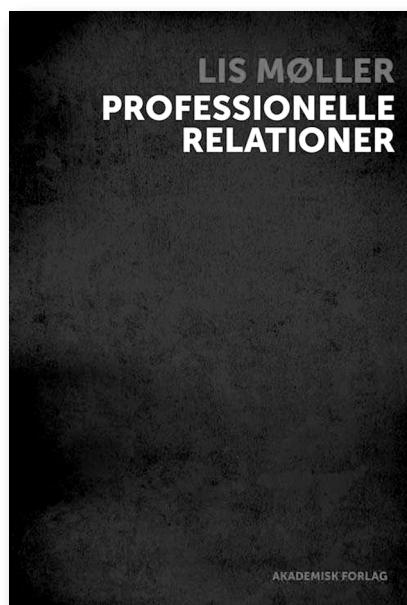

AT VÆRE PROFESSIONEL I RELATIONER

Anmeldelse af Birgit Kirkebæk

Lis Møller:
PROFESSIONELLE RELATIONER.
Akademisk Forlag.
370 s., kr. 349,-.

At være professionel er det modsatte af at være privat eller amatør. Det kræver viden og en specifik uddannelse. Men i de forhold, hvor den professionelle har til opgave at bidrage til andre menneskers udvikling, læring, trivsel og sundhed er der ikke alene tale om viden, men også om relation. Hvordan kan vi forstå det relationelle professionelt, og kræver det at indgå i relationelle forhold som professionel også viden. Er det at have professionel viden om det relationelle ensbetydende med, at den enkelte også magter at forholde sig relationelt i et givet øjeblik? Det betyder blandt andet at "skærpe sin evne til selvrefleksion og anerkendelse af andre menneskers oplevelsesverden" (s. 17).

"Det gennemgående spørgsmål i bogen er, hvad det vil sige at være til stede i relationer med andre mennesker, hvor den ene (den professionelle) har det som sit erhverv at bidrage til den andens trivsel, udvikling, læring og sundhed?" (s. 15).

Bogen er et forsvar for, at viden er nødvendig – også når det drejer sig om relationelle forhold. Lis Møller mener ikke, man kan tale om det personlige løserevet fra viden, fordi viden, personlige kvaliteter og analytiske kompetencer udgør et hele og en modvægt mod lomme filosofi og private opfattelser af, hvordan noget "er". Specifik viden er ifølge Møller afgørende for kvaliteten af hjælpen. "Uden et vist fundament af viden og analytisk evne løber den professionelle tør i sit bidrag, og hendes personlige og relationelle kvaliteter vil hæmmes" (s. 49). Men viden skal bruges personligt og ikke som et magtregime. Manglende relationel faglighed kan i praksis italesættes som professionel faglighed. Det kan eksempelvis ske på en døgninstitution, hvor personalet bekræfter hinanden i, at en indført rutine i forhold til en bestemt kategori af børn er forsvarlig og rigtig. Her kommer personalet som gruppe til at stå overfor børnene som defineret kategori, og relationen til den enkelte bliver herved sat ud af kraft. At være personligt til stede forudsætter, at man som professionel er i stand til "at forholde sig refleksiøst til, hvad der sker i en selv, i den anden og i samspillet" (s. 54).

Viden i form af evidens for dette og hint er ikke nok, når det drejer sig om relationelle forhold. *"I det konkrete hjælpearbejde er både de hjælpsøgende og hjælpers oplevelsesverden afgørende for indsatsen, og den forsvinder, når mennesker udelukkende iagttages udefra"* (s. 58). Pointen er at det, der kan være viden på et niveau – eksempelvis det statistiske – kan være pseudoviden på et andet niveau – eksempelvis det direkte møde mellem mennesker – hvis det bruges ureflekteret. Det betyder, at et begreb som evidens ikke kan bruges ureflekteret. Menneskelige relationer kan ikke alene forstås udefra som noget objektivt, værdifrit og neutralt. Møller argumenterer for, at den professionelle må have så megen viden, at den kan træde i baggrunden, *"så vores møde med et andet menneske står forrest"* (s. 72). En stor del af vores professionelle viden befinder sig uden for sproget som tavs viden og ikke sprogliggjort viden, vi trækker på i situationen, selvom verbalsproget typisk står centralt i professionelle hjælperelationer. Vi er altid mere end det, der kan siges og symboliseres. *"I det konkrete samspil skaber vi gensidigt hinandens forudsætninger, den enes indstilling og reaktioner har betydning for den andens"* (s. 109).

Hvordan ser det ud, hvor forholdet er asymmetrisk og hierarkisk, som det er mellem hjælper og hjælpsøgende? De to parter er pr. definition ligeværdige, men de er ikke ligestillede. I kapitlet om ligeværd, asymmetri og det ubevidste i relationen udfoldes begreber som overføring og modoverføring, relationelle forsvar og projektiv identifikation samt omformning ud fra en terapeutisk terminologi, der gør kapitlet svært at forstå for lægmand.

"Vi er ikke vores relationer, men vi er som art relationelle individer" (s. 139). Det unikke i at indgå i en relation er, at det bliver muligt at *"få særligt øje for personens individualitet"* (s. 141). *"Kendetegn for en god relation er oplevelsen af intersubjektivitet [...]. Anerkendelse, afstemt interesse, tillid og tryghed"* (s. 148). Den enkeltes relationsevne er afhængig af evnen til at mentalisere. Det vil sige, om vi er i stand til at opfatte og fortolke den andens adfærd som intentionel og motiveret. Vi skal både kunne se os selv som fortolkende og se den anden som et menneske, der på samme måde skaber mening og sammenhæng i sin tilværelse gennem fortolkning. *"Mentaliseringsevne har altså at gøre med både opmærksomhed på den andens og vores eget sind som fortolkende, og med vores evne til at skabe mening og sammenhæng og se os selv udefra og de*

andre indefra" (s. 165). Det er det modsatte af at ville definere andre menneskers oplevelsesverden og intentioner kun set udefra.

Jagten på professionelle letkøbte sandheder om den anden, er en gennemgående pointe i bogen. At have et dobbeltperspektiv på opgaven er vigtigt – det at rette sin opmærksomhed mod den anden samtidig med, at man også retter opmærksomheden mod sine egne bidrag i samspillet. I et stærkt kapitel om anerkendelse lægges der afstand til brug af anerkendelse som en overfladisk, programmatisk metode, hvor begrebet er blevet en slags signalord for god professionalitet. Om vi arbejder "anerkendende" kan ikke afgøres med ord. *"Anerkendelse er ikke et spørgsmål om at tilegne sig en bestemt viden eller metodik, men manglende viden kan være en barriere for os i det konkrete og hæmme vores evne til at være anerkendende til stede"*, ligesom manglende viden kan hæmme vores evne til empati (s. 236). *"At være anerkendende inkluderer relationelle fænomener som mentalisering, intersubjektivitet, empati, afstemning og spejling, men kan ikke reduceres til nogen af dem"* (s. 244).

I forholdet mellem "dem" og "os", "jeg" og "du" lægges der med Levinas afstand til enhver form for totalitetstænkning. Parterne i en relation er både adskilte og forbundne. *"Vores ikke-verbale forbindelse kan anskueliggøres og beskrives med begreber som spejlneuroner, intersubjektivitet og empati. Og den kommer til udtryk kommunikativt i vores evne til implicit mentalisering"* (s. 285). Det at indstille sig på en anden og lytte, og det at opleve sig set og hørt af en anden er to sider af samme sag. *"At være professionelt til stede er at kunne være både indadrettet og udadrettet i mødet med den anden"* (s. 350). Det kræver ifølge Møller viden på et højt niveau.

Og der er megen viden i denne bog. Forfatteren er belæst, og har inddraget en lang række relevante teorier. Men bogen er også svær og citatmættet. Den har lærebogs karakter og vil givet kunne bruges som sådan på diverse uddannelser. Jeg har derimod min tvivl om, hvorvidt bogen vil blive anvendt af praktikere. Dertil er der faktisk for stor en ophobning af viden, så mærkeligt det end lyder. Bogens intention fortaber sig i nogen grad ved at ville det hele. Jeg kom til at tænke på Nils Christie, som engang ved en opposition sagde, at han savnede, at doktoranden "gik ret på sag". Den samme fornemmelse har jeg her.